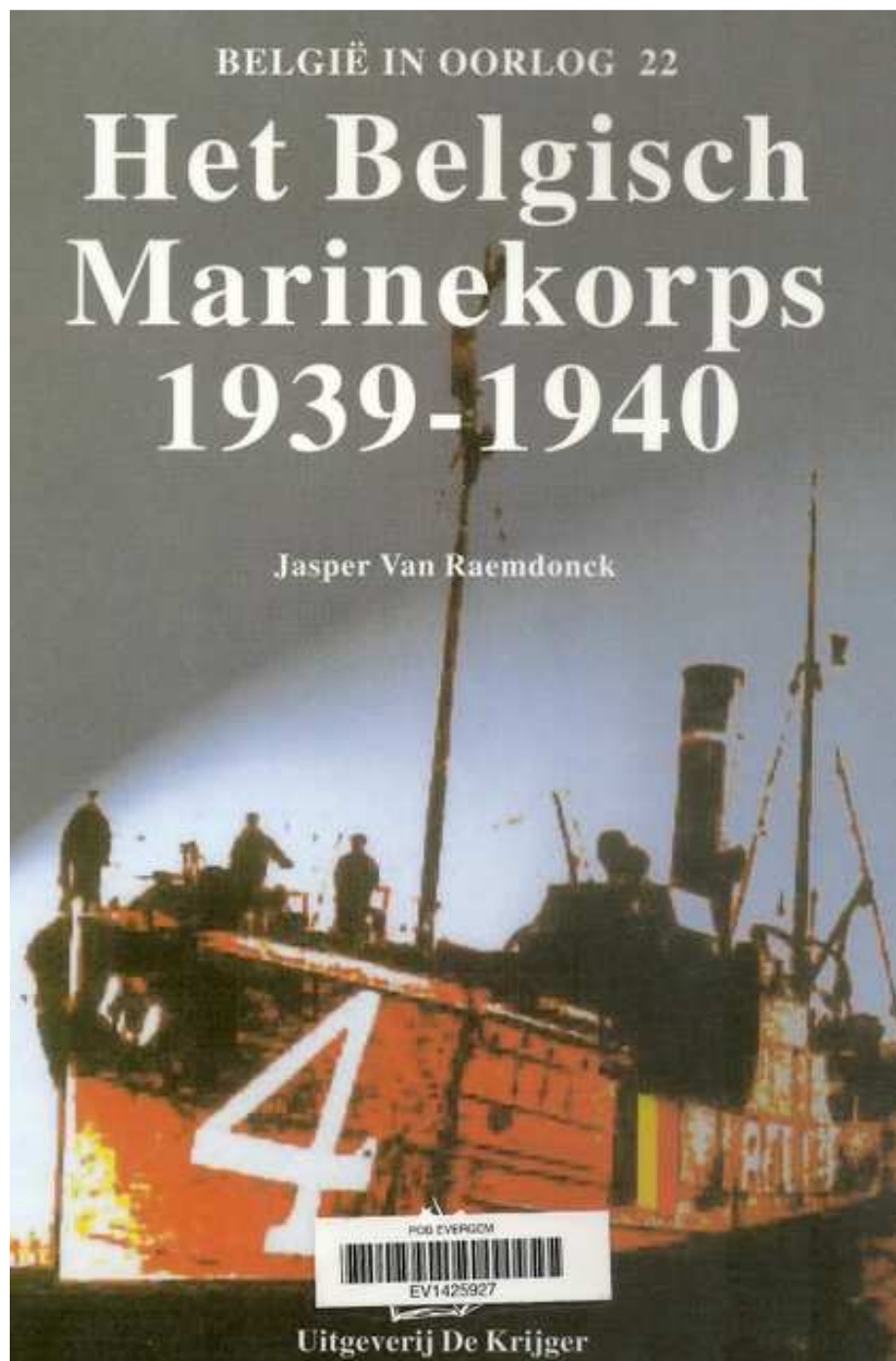

HET BELGISCH MARINEKORPS 1939 – 1940

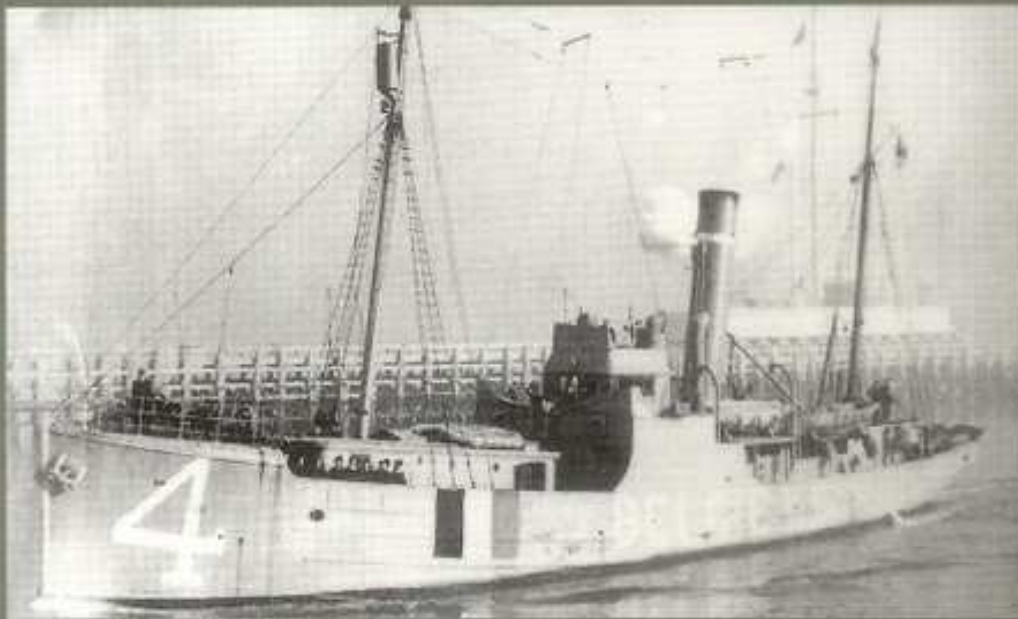
Auteur: Jasper Van Raemdonck

Uitgeverij: De Krijger ISBN 90-72547-87-X Wettelijk Depot D/2000/6004/4

Het Belgisch Marinekorps, de voorloper van de Belgische Zeevloot, had een kort maar turbulent bestaan. Met drie oude loodsboten, twee kleine jachten en een oude rivierpatrouilleboot, kwam het acht maanden na zijn oprichting in de heksenketel van de Tweede Wereldoorlog terecht. Na de ontruiming van Antwerpen, de evacuatie van het Britse expeditieleger uit Duinkerke en verschillende escorte opdrachten, kwam de kleine vloot via Engeland in Frankrijk terecht. Na voortdurend te kampen hebben gehad met voedseltekort, gebrek aan brandstof en argwaan van de Franse overheden, besloot kommandant Decarpentrie om de resten van zijn vloot naar Spanje te brengen waar de 105 mariniers tot 1941 geïnterneerd werden.

Jasper Van Raemdonck zocht in stoffige archieven naar de nauwelijks gekende geschiedenis van het Belgisch Marinekorps en schreef dit vlot leesbaar getuigenis. Hij bracht hiermee een eerbetoon aan de mariniers die in 1940 in een nietsontziende oorlog werden geworpen.

De organisatie en de taken van het Belgische Marinekorps

De organisatie

De structuur die voor het Marinekorps werd voorzien, was vrij eenvoudig. Het hoofdkwartier werd gevestigd te Oostende. Verder zou het korps onderverdeeld worden in drie escadrilles. Het Eerste Escadrille te Oostende, het Tweede te Zeebrugge en het Derde te Antwerpen. Daarnaast zou nog een Compagnie de formation opgericht worden, die moest instaan voor de opleiding van het personeel. In de praktijk hield men zich bij de organisatie van het Marinekorps aanvankelijk niet volledig aan deze structuur.

In Oostende werd in overeenstemming met de plannen het hoofdkwartier en het Eerste Escadrille gevestigd. Het Derde Escadrille kwam in Antwerpen tot stand. De oorspronkelijk voorziene Compagnie de Formation zag nooit het leven. Wel werd er (pas) op 1 mei 1940 te Oostende een Escadrille de renfort et d'instruction opgericht, met dezelfde taken. Slechts met de algemene mobilisatie van het Marinekorps op 12 mei 1940 stelde men het Tweede Escadrille te Zeebrugge in. Het effectief van dit escadrille bestond haast volledig uit het personeel van het Escadrille de renfort et d'instruction, waardoor deze laatste groepering feitelijk ophield te bestaan.

Het Marinekorps bestond in de periode september-mei 1939-40 dus uit een hoofdkwartier en twee escadrilles. Op 1 mei 1940 kwam daar een opleidingseenheid bij, die elf dagen later werd opgeslorpt door het nieuw opgerichte Tweede Escadrille. We zullen zien dat, als een gevolg van het verloop van de Achttiendaagse Veldtocht, het Derde Escadrille in het Eerste zal worden geïntegreerd.

Commandant Jacques Delstanche, bevelhebber van het Derde Escadrille. (K.L.M. Prentenkabinet)

De commandant van het Marinekorps was majoor Henry Decarpentrie, die voorheen het Dépôt des équipages had opgericht. Het Eerste Escadrille te Oostende stond onder het bevel van kapitein-commandant Van Strijdonck, het Tweede Escadrille te Zeebrugge aanvankelijk onder luitenant Raoul Duchêne (nadien onder luitenant Victor Graré), en het Derde Escadrille te Antwerpen onder commandant Jacques Delstanche. Luitenant Albert Massart had de leiding over het Escadrille de Renfort et d'instruction.

Het Marinekorps was geen aparte 'macht', zoals bijvoorbeeld de huidige Belgische Ma-

rine er één is, maar vormde een onderdeel van de landmacht. Het korps behoorde tot de Base Maritime of Zeebasis, onder generaal-majoor Glorie. Ook het Derde Escadrille te Antwerpen behoorde tot de Base Maritime, maar stond onder het tactisch bevel van het Vijfde Legerkorps, en werd toegevoegd aan de verdediging van de Benedenschelde.

De taken

Tijdens de phoney-war had alleen het Eerste Escadrille in Oostende een actieve taak. Het Antwerpse Derde Escadrille hield zich immers enkel bezig met de opleiding van haar personeel en de voorbereiding ervan op oorlogsomstandigheden. Oorspronkelijk was het voorzien dat dit escadrille ook zou instaan voor het praaieren en onderzoeken van koopvaardij-schepen die de Antwerpse haven aandeden. Deze belangrijke taak, met eigenlijk een essentieel militair karakter, werd echter door het Zeewezen uitgevoerd. De reden waarom deze burgerlijke administratie voor het enteren instond, kan wellicht gezocht worden in het gebrek aan vaartuigen en opgeleid personeel van het Marinekorps.

De belangrijkste taak van het Eerste Escadrille was het mijnevrij houden en het patrouilleren van de Belgische territoriale wateren. Daarnaast moest het escadrille instaan voor het praaieren van koopvaardij-schepen voor de Belgische kust, om de neutraliteit van het land te waarborgen.

Belangrijk is dat het Marinekorps uiteindelijk geen enkele verantwoordelijkheid had voor de verdediging van de Belgische kust. Al de voorstellen en de afspraken tussen het leger en het Zeewezen tijdens de jaren dertig hadden een meer 'offensieve' marine voorzien, die, uitgerust met snelle torpedoboten, vijandelijke schepen zou kunnen aanvallen en tot zinken brengen, om op die manier een invasie van de

Belgische kust te vermijden. Zoals we nog zullen zien beschikte het Marinekorps niet over dergelijke vaartuigen.

De kustverdediging werd daarom volledig waargenomen door het Vijfde Regiment Legerartillerie (5RAA). Dit regiment was samengesteld uit twee groepen: de Groep Kust en de Groep Spoorwegartillerie. De Groep Spoorwegartillerie beschikte over twee batterijen, waarvan de ene uitgerust was met twee stukken van 170 mm, en de andere met twee spoorwegkanonnen van 280 mm. Vlak na de Duitse inval in België verliet het spoorweggeschut echter de kust om opdrachten te vervullen in het binnenland.

De Groep Kust (1/5 RAA) bestond uit vier batterijen, en had acht 170 mm, vier 120 mm en dertien 47 mm kanonnen tot zijn beschikking. De dertien kleinere vuurmonden waren eigenlijk tanktorens, die op een bakstenen constructie werden vastgemetseld. De dertien stukken waren verdeeld over de 67 km lange kustlijn. Ze zouden nooit een goed geplande landing hebben kunnen afslaan, of zelfs amper in staat zijn schade aan te brengen aan een naderend oorlogsschip.

Het zwaarder geschut werd opgesteld te Knokke, Zeebrugge en Bredene in oude Duitse bunkers uit de Eerste Wereldoorlog. Hun taak was de monding van de Schelde en de rede van Oostende en Zeebrugge te beschermen.

rine er één is, maar vormde een onderdeel van de landmacht. Het korps behoorde tot de Base Maritime of Zeebasis, onder generaal-majoor Glorie. Ook het Derde Escadrille te Antwerpen behoorde tot de Base Maritime, maar stond onder het tactisch bevel van het Vijfde Legerkorps, en werd toegevoegd aan de verdediging van de Benedenschelde.

De taken

Tijdens de phoney-war had alleen het Eerste Escadrille in Oostende een actieve taak. Het Antwerpse Derde Escadrille hield zich immers enkel bezig met de opleiding van haar personeel en de voorbereiding ervan op oorlogsomstandigheden. Oorspronkelijk was het voorzien dat dit escadrille ook zou instaan voor het praaieren en onderzoeken van koopvaardij-schepen die de Antwerpse haven aandeden. Deze belangrijke taak, met eigenlijk een essentieel militair karakter, werd echter door het Zeewezen uitgevoerd. De reden waarom deze burgerlijke administratie voor het enteren instond, kan wellicht gezocht worden in het gebrek aan vaartuigen en opgeleid personeel van het Marinekorps.

De belangrijkste taak van het Eerste Escadrille was het mijnen vrijhouden en het patrouilleren van de Belgische territoriale wateren. Daarnaast moest het escadrille instaan voor het praaieren van koopvaardij-schepen voor de Belgische kust, om de neutraliteit van het land te waarborgen.

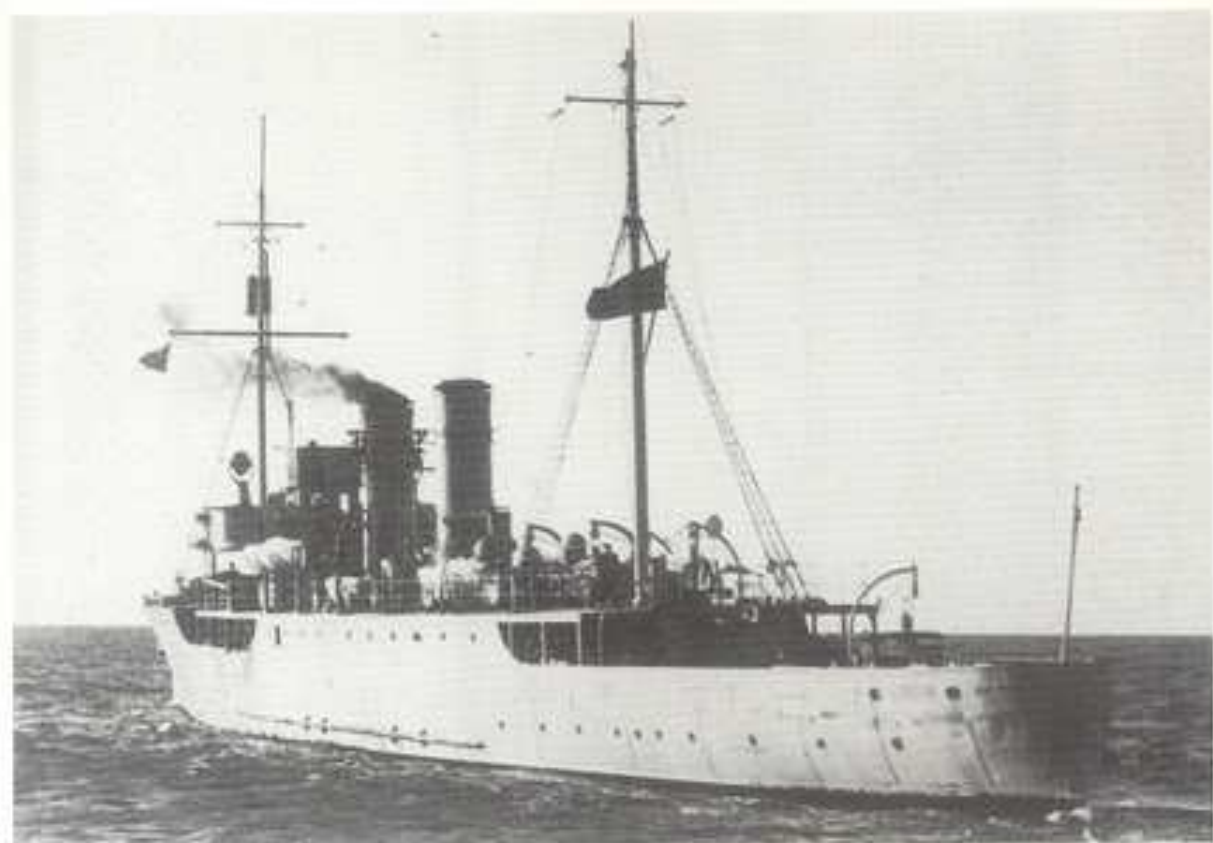
Belangrijk is dat het Marinekorps uiteindelijk geen enkele verantwoordelijkheid had voor de verdediging van de Belgische kust. Al de voorstellen en de afspraken tussen het leger en het Zeewezen tijdens de jaren dertig hadden een meer 'offensieve' marine voorzien, die, uitgerust met snelle torpedoboten, vijandelijke schepen zou kunnen aanvallen en tot zinken brengen, om op die manier een invasie van de

Belgische kust te vermijden. Zoals we nog zullen zien beschikte het Marinekorps niet over dergelijke vaartuigen.

De kustverdediging werd daarom volledig waargenomen door het Vijfde Regiment Legerartillerie (5RAA). Dit regiment was samengesteld uit twee groepen: de Groep Kust en de Groep Spoorwegartillerie. De Groep Spoorwegartillerie beschikte over twee batterijen, waarvan de ene uitgerust was met twee stukken van 170 mm, en de andere met twee spoorwegkanonnen van 280 mm. Vlak na de Duitse inval in België verliet het spoorweggeschut echter de kust om opdrachten te vervullen in het binnenland.

De Groep Kust (1/5 RAA) bestond uit vier batterijen, en had acht 170 mm, vier 120 mm en dertien 47 mm kanonnen tot zijn beschikking. De dertien kleinere vuurmonden waren eigenlijk tanktorens, die op een bakstenen constructie werden vastgemetseld. De dertien stukken waren verdeeld over de 67 km lange kustlijn. Ze zouden nooit een goed geplande landing hebben kunnen afslaan, of zelfs amper in staat zijn schade aan te brengen aan een naderend oorlogsschip.

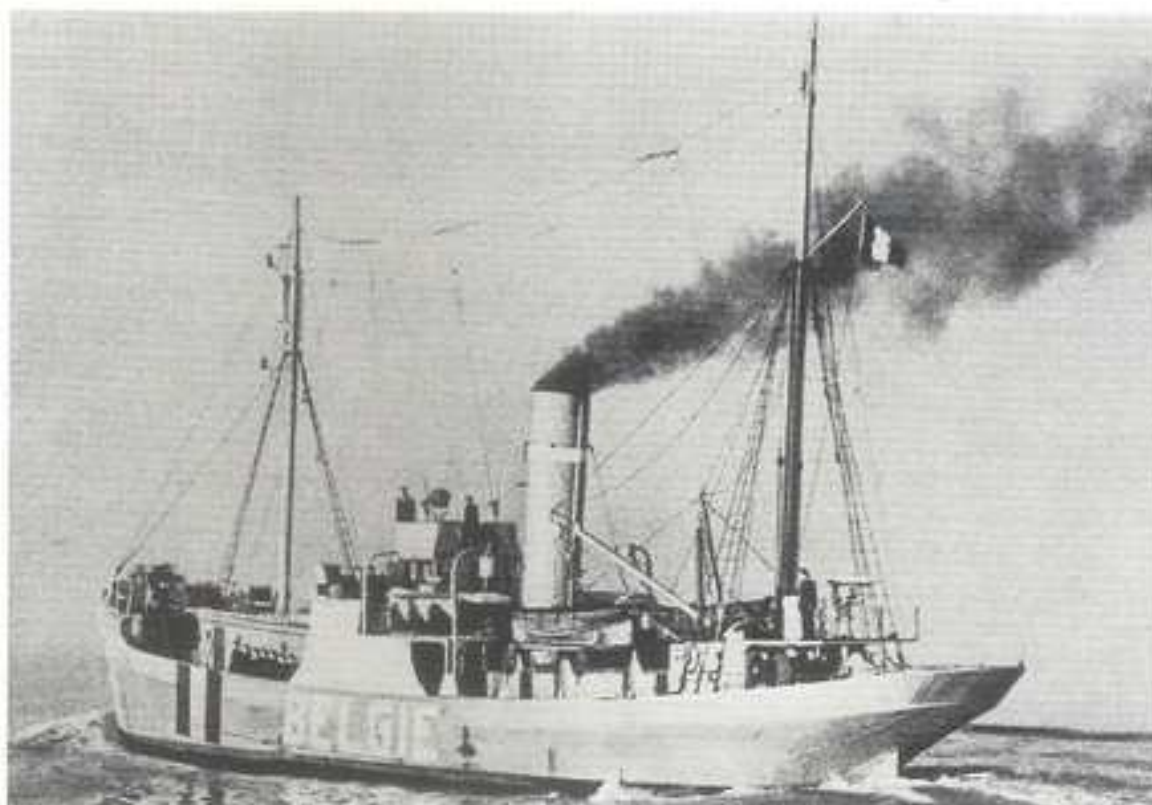
Het zwaarder geschut werd opgesteld te Knokke, Zeebrugge en Bredene in oude Duitse bunkers uit de Eerste Wereldoorlog. Hun taak was de monding van de Schelde en de rede van Oostende en Zeebrugge te beschermen.

Het Visserijwachtschip Zinnia bij het verlaten van Oostende. (Coll. H&L Van Ginderen)

*Drie van de talrijke torpedobooten die tussen 1918 en 1927 de dienst uitmaakten bij het "Corps de torpilleurs et marins".
(Coll. H&L Van Ginderen)*

*Eén van de drie ex-loodsboten van het Marinekorps verlaat de haven van Oostende in december 1939.
(Coll. H&L Van Ginderen)*

Op de romp werd een Belgische vlag en het woord 'België' geschilderd. Beide eenheden werden bij het 1ste Escadrille te Oostende ingedeeld, en als patrouilleur geklasseerd. Hun taken waren het patrouilleren van de Belgische wateren, en het bestrijden van mijnen.

Een onderzoek van de vaartuigen door Henry Decarpentrie bracht een aantal belangrijke nadelen aan het licht bij de toch wel zeewaardige vaartuigen. De diepgang van de schepen (4,50m) was te groot om over alle Vlaamse zandbanken te kunnen varen, waardoor de inzetbaarheidsmogelijkheden afnamen. Een ander gebrek was de extreem lange tijd (14 uur!) die nodig was om voldoende druk te krijgen op de stoommachine, waardoor men meer dan een halve dag moest wachten vooral-

eer er kon worden uitgevaren. Men kon dit probleem wel verhelpen door ook in de haven constant de machines onder druk te houden, maar dat had een enorme stijging van het steenkoolverbruik tot gevolg. Een derde nadeel van de twee vaartuigen was het feit dat maar tegen een snelheid van negen knopen kon worden gevaren, wat gevoelig trager was dan sommige vrachtschepen. Het controleren en enteren van deze vrachtschepen zou hierdoor geen gemakkelijke opgave worden.

In januari 1940 zou nog een derde stoomloodsboot van het Zeewezen, de A5, overgedragen worden aan het Marinekorps. Dit vaartuig werd op dezelfde manier uitgerust, en zou eveneens bij het 1ste Escadrille ingedeeld worden. Een derde eenheid was noodzakelijk,

*Een 47mm kanon aan boord van de A4, de A5 of de A6.
(Coll. H&L Van Ginderen)*

*Een 'Maxim'-mitrailleur aan boord van één van de drie loodsboten.
(Coll. H&L Van Ginderen)*

opdat op elk ogenblik één vaartuig op zee zou kunnen gehouden worden, terwijl de twee andere in onderhoud of op verlof waren. Decarpentrie had eigenlijk gevraagd om een meer moderne loodsboot (BMP 13, 14, 15 of 16), omdat deze vaartuigen een aantal voordelen hadden ten opzichte van de oudere eenheden. Het Bestuur van het Zeewezen besliste

echter enkel de oudere A5 af te staan. Henry De Vos was zeker niet gekant tegen de overdracht. In een brief beklemtoonde hij het belang van een derde eenheid voor het Marinekorps. Hij pleitte er zelfs voor om, met hulp van het Zeewezen, een aantal vissersvaartuigen op te eisen.

De Duitse Luftwaffe maakte stiekem deze foto van Oostende en zijn haven in 1940 nog voor de oorlog uitbrak. Duidelijk staan de Belgische Marine-installaties in het midden scherp afgetekend in de ondergaande zon. Twee schepen liggen aan de kade.

Door de voorjaarsstormen van 1940 sloegen veel mijnen los van hun ankers. Door de stroming kwamen ze vaak in de Belgische territoriale wateren terecht en spoelden op onze kust aan. Hier belandt een mijn op het strand van Oostende waar ze onschadelijk wordt gemaakt.

(Coll. P. Van Uffelen)

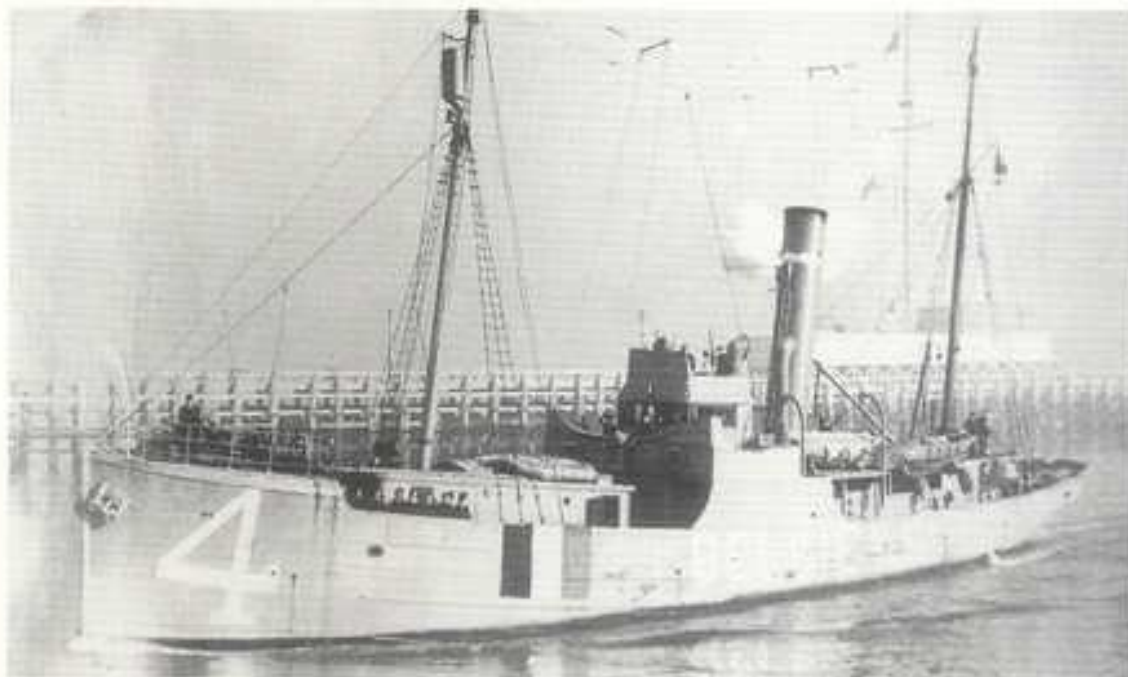
Een aangespoelde contactmijn onder bewaking. Bemerkt de kabel achter de mijn die waarschijnlijk van zijn anker is losgerukt.
(Coll. H&L Van Ginderen)

onschadelijk gemaakt. Het grootste gedeelte daarvan werd vernietigd door de loodsboten A4 (tenminste 33 stuks) en A6 (tenminste 25). De loodsboot A5, die pas vanaf januari 1940 in dienst was, nam tenminste 15 stuks voor zijn rekening. De kleinere C4 tenslotte was verantwoordelijk voor de vernietiging van drie zee-mijnen.

De grote schommeling in het aantal vernietigde mijnen tijdens de verschillende maanden kan als volgt verklaard worden: in de maand november 1939 werd het grootste aantal mij-

nen (28 stuks) vernietigd. Het Marinekorps was immers pas vanaf deze maand operationeel, waardoor het aantal mijnen in de territoriale wateren tijdens de twee voorgaande oorlogsmaanden was geaccumuleerd. Als een gevolg van deze eerste 'grote schoonmaak' werden er tijdens de volgende drie maanden minder springtuigen gesignaleerd en vernietigd.

In maart en vooral april 1940 werden dan weer meer mijnen, respectievelijk 12 en 24 stuks, onschadelijk gemaakt omdat er tijdens deze

*Boven: Patrouilleur nr 4 loopt de haven van Oostende uit.
(Coll. H&L Van Ginderen)*

maanden grote stormen waren, waardoor talrijke verankerde mijnen werden losgeslagen en naar de Belgische wateren spoelden.

Voor het bestrijden van verankerde mijnen beschikte het Marinekorps in het geheel niet over het noodzakelijk materieel. Mijnenveeguitrusting was niet voorhanden. Gelukkig bevonden er zich tijdens de phoney-war enkel

maar losgeslagen, rondrijvende mijnen in de Belgische territoriale wateren, die door kanon-, geweer- of mitrailleurvuur konden bestreden worden. Door een schot met het 47 mm (C47) kanon, kon een rondlobberende zeemijn meestal tot ontploffing gebracht worden. Bij een te grote deining was het echter niet mogelijk om vanop een kleiner vaartuig -zoals die van het Marinekorps- een kanon naar een bepaald

Omdat het Marinekorps over geen mijnenveegtuig beschikte, werden de mijnen met kanonvuur tot ontploffing gebracht. Het 47mm kanon van de patrouilleurs was hiertoe het best geschikt.

(Coll. H&L Van Ginderen/ H. van de Ven)

doelwit te richten. Daarom werd regelmatig geweer- of mitrailleurvuur gebruikt om mijnen te bestrijden. De kogels maakten gaten in de mijn, waardoor het springtuig naar de bodem zonk, maar niet ontplofte.

Op het louter tot zinken brengen van de zee-mijnen kwam zowel vanuit de pers als vanuit het parlement kritiek. Volksvertegenwoordiger Geuens stelde tijdens een toespraak op 7 februari 1940 dat de ervaringen uit de Eerste

Wereldoorlog aantoonde dat gezonken mijnen een bedreiging blijven vormen voor de visserij. Door gewone kogels te gebruiken werd immers enkel het omhulsel van de mijn doorboord, en bleef de springlading intact. Vissers liepen dus nog altijd het gevaar om de springlading in hun netten te krijgen. Geuens stelde daarom voor met een net en een lange tros de mijnen op te vangen en ze naar het strand te slepen, om ze daar te ontmantelen.

Epiloog

De Belgian Section of the Royal Navy,

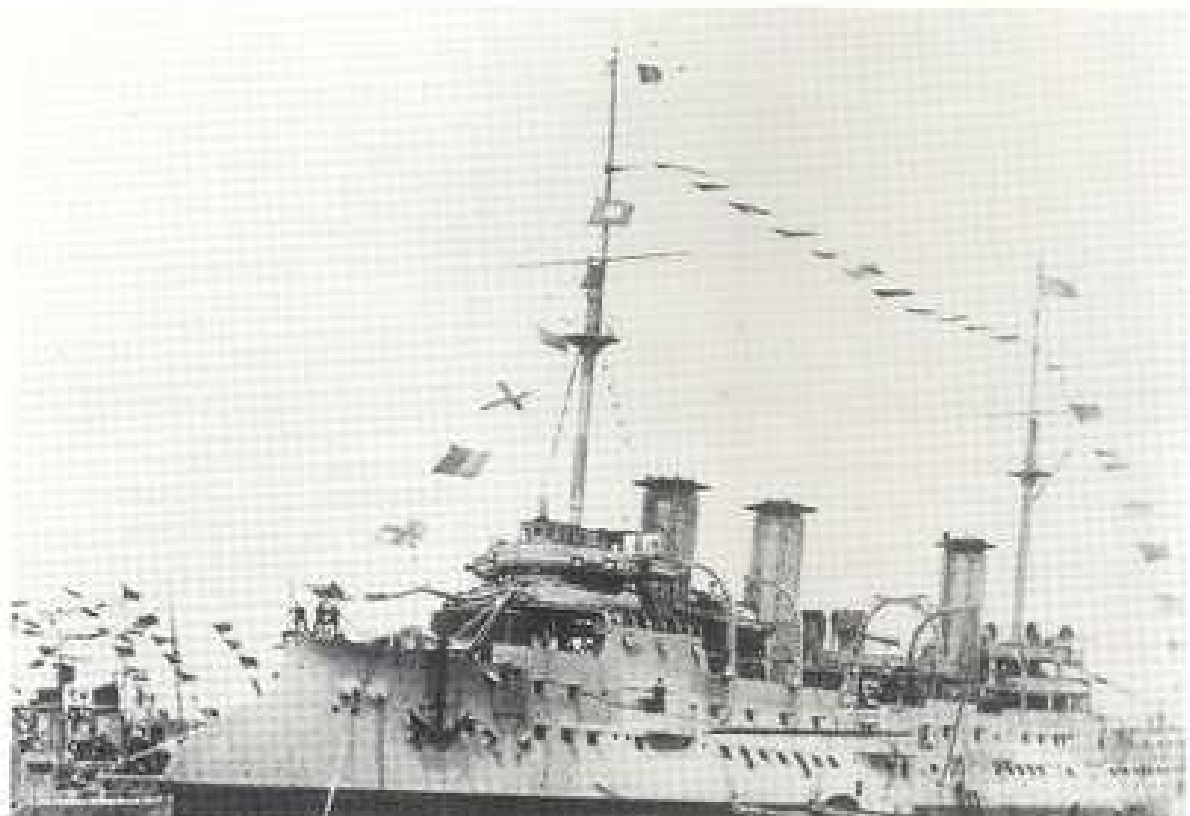
de Belgische Zeemacht en de Belgische Marine

Het Belgische Marinekorps was niet de eerste Belgische 'zeemacht'. Het zou echter ook niet de laatste zijn.

Reeds op 3 april 1941 werd immers de Belgian Section of the Royal Navy opgericht, vooral dankzij de inzet van Victor Billet, een luitenant van de staatspakketboten, Belgische soldaten, kadetten, vissers en personeel van het Zee-wezen die Engeland hadden kunnen bereiken, traden in dienst bij een aparte sectie van de Britse Royal Navy. Na een opleidingsperiode, werd actief deelgenomen aan de vijandelijkheden.

De Belgische sectie kreeg, naast enkele patrouilleboten, twee korvetten van de beroemde Flower-class (HMS Godetia en HMS Buttercup) en een zestal mijnenvegers toegevoegd. Ze werden volledig door Belgen bemand. Op het achterdek van de schepen wapperden zowel de Britse Royal Navy vlag als de Belgische driekleur. De korvetten namen deel aan de verdediging van konvooien tegen Duitse U-boten en aan de landing in Normandië. De mijnenvegers, die ingedeeld waren bij het 118de flottielje, onderscheidden zich onder andere bij het mijnevrij maken van Oostende en de Schelde in 1944.

De d'Entrecasteaux in 1900, de eerste en enige slagkruiser van het Belgische leger. Tussen 1923 en 1927 deed het schip dienst als opleidingsschip bij het "Corps de Torpilleurs et Marins".

Op 9 november 1945 werd de Belgian Section volledig los gemaakt uit de Royal Navy. Uit de Belgische sectie werd dan in maart 1946 de Belgische Zeemacht opgericht, die na vijftig jaar, in juli 1996, tot Belgische Marine werd omgedoopt. Na een moeilijke start in de jaren veertig, kende de Zeemacht een enorme expansie vanaf de jaren vijftig, als gevolg van het Amerikaanse Mutual Defense Aid Program, waarbij maar liefst 47 mijnenvegers door de Verenigde Staten voor een onbepaalde periode aan België werden uitgeleend.

Naast talrijke mijnenopruioperaties in de Noordzee, nam de Zeemacht gedurende de voorbije halve eeuw ook deel aan verscheidene out-of-area operations zoals Korea in de jaren vijftig, Kongo in de jaren zestig, en meer recent de beide Golfoorlogen, Somalië en ex-Joegoslavië. Ondanks de afschaffing van de dienstplicht en de (al te) strakke defensiebudgetten, vormt de huidige Belgische Marine nu een geconsolideerde 'macht' binnen het leger, naast de Land- en de Luchtmacht.

*Mijnenveger M480 Seraing deed dienst bij de Zeemacht van 1958 tot 1990.
(Coll. H&I. Van Ginderen)*